

Verdere versterking positie slachtoffers in 2013

mr. J.W.F. Overtoom

Op Prinsjesdag 2012 bleek dat de regering de inspanningen om de positie van de slachtoffers van strafbare feiten te versterken in 2013 onverminderd voortzet. Doel is beperking van de schade voor slachtoffers. Hieronder volgt een beschouwing van de rechten van het slachtoffer in het strafproces.

INLEIDING

Naast de functie van aangever en getuige hadden slachtoffers aanvankelijk geen eigen rol in het strafproces. Dit veranderde halverwege de jaren tachtig. Eerst nog wat terughoudend door middel van enkele beleidsregels die door politie en justitie ten gunste van de slachtoffers werden opgesteld. Later volgden formeelrechtelijke voorzieningen zoals het voegen als benadeelde partij, het aanvragen van een slachtoffergesprek waar het gaat om bepaalde misdrijven en het gebruik maken van het spreekrecht. Het (voorlopig) hoogtepunt is de Wet versterking positie slachtoffer, die op 1 januari 2011 in werking is getreden. Hiermee werden nieuwe rechten voor het slachtoffer gecodificeerd maar misschien nog wel belangrijker: het slachtoffer kreeg daarmee eigen titel in het Wetboek van Strafvordering. Vanaf dat moment heeft het slachtoffer dus een 'eigenstandige positie' in het strafproces.

Zoals de kop van dit artikel doet vermoeden heeft de Wet versterking positie slachtoffers geen einde gemaakt aan de ontwikkelingen op het gebied van slachtofferrechten. De regering streeft naar een verdere emancipatie van het slachtoffer. Zo verschenen onlangs (wets)voorstellen ten behoeve van een uniforme behandeling van de slachtoffers op de rechtbanken, een uitbreiding van de kring van spreekgerechtigden en een uitbreiding van de voorschotregeling en de Wet Schadefonds Gewelddsmisdrijven.

SLACHTOFFERRECHTEN NADER BESCHOUWD

De zojuist genoemde (wets)voorstellen worden hieronder kort besproken.

De uniforme behandeling van de slachtoffers op de rechtbanken is een ontwikkeling die zal bijdragen aan de versterking van de positie van het slachtoffer. Tot voor kort was het zo dat iedere rechtbank een eigen beleid

voerde over hoe de opvang en de behandeling van het slachtoffers geregeld zou moeten zijn in de betreffende rechtbank. Sinds februari 2012 gebruikt de Raad voor de Rechtspraak daarvoor een uniform geldende Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers.

Het spreekrecht voor slachtoffers van ernstige misdrijven en hun nabestaanden bestaat al een aantal jaren (2005). Gebleken is dat het goed functioneert, er bestaat echter wel behoefte aan aanpassing. Met name aan de uitbreiding van de kring van spreekgerechtigden dient gesleuteld te worden. Hiertoe is een wetsvoorstel ingediend dat toestaat dat ook kleinkinderen, grootouders, neven, nichten, tantes en ooms van het overleden slachtoffer mogen spreken. Hierin is een hiërarchie aangebracht en het aantal sprekers wordt beperkt tot drie personen. Daarnaast zijn nog twee wezenlijke veranderingen voorgesteld. Ten eerste wordt ook spreekrecht toegekend aan wettelijk vertegenwoordigers van minderjarige slachtoffers. Minderjarigen zijn doorgaans immers niet in staat op de zitting te spreken over de gevolgen van het hen overkomen misdrijf. Een goed voorbeeld hiervan is de zedenzaak van Robert M. te Amsterdam. Ten tweede wordt het mogelijk om naast van een volwassen slachtoffer te laten spreken als het slachtoffer daartoe niet in staat is.

De huidige voorschotregeling is beperkt tot slachtoffers van geweld- en zedenmisdrijven. In dergelijke gevallen keert het CJIB aan het slachtoffer, acht maanden na het onherroepelijk geworden strafvonnis, de toegekende schadevergoeding uit, mits het slachtoffer van de dader geen schadevergoeding ontvangen heeft. De nieuwe voorschotregeling die zoals het er nu naar uitziet in 2016 van kracht wordt zal voor alle misdrijfslachtoffers gaan gelden. Kleine kanttekening is dat voor deze categorie slachtoffers het voorschot beperkt zal zijn tot € 5000,-

Naast deze uitbreidingen van slachtofferrechten werd op Prinsjesdag ook de inwerkingtreding van het wetsvoorstel om al bij arrestatie en tijdens het opsporingsonderzoek beslag te kunnen leggen op geld en goederen van verdachten met name genoemd. Deze wet moet voorkomen dat verdachten hun vermogen voortijdig wegsluizen. Uit dit beslag kunnen de schadevergoeding en de proceskosten van slachtoffers worden betaald.

Bovendien wordt de mogelijkheid onderzocht veroorzaken te verplichten per misdrijf een vast bedrag in de staatskas te storten en zo financieel bij te dragen aan de justitiële dienstverlening aan slachtoffers.

Tot slot is het voornemen van de regering om het Schadefonds Geweldsmisdrijven¹ en Slachtofferhulp Nederland² nog nadrukkelijker te betrekken in het proces.

KRITIEK

De huidige slachtoffergerichte ontwikkelingen zijn niet zonder kritiek. De primaire klacht is dat hierdoor de aandacht van het eigenlijke doel (het berechten van verdachten) wordt afgeleid. Daarnaast vinden de criticasters dat een vordering van een benadeelde partij qua karakter niet thuishoort in een strafproces, vanwege de civielrechtelijke karaktertrekken ervan. Tot slot zou het spreekrecht tot rechtsongelijkheid, emotionele taferelen en onnodige vertraging van het proces leiden.

Naast deze kritiek wordt ook wel terecht gewezen op mogelijk onbedoelde nadelige gevolgen voor het slachtoffer. Een voorbeeld is een snelle (financiële) afdoening van het strafproces (snelrecht). Hierdoor is het mogelijk dat er een onjuiste inschatting van de schade wordt gemaakt, door bijvoorbeeld later geopenbaarde complicaties van letsel, die ervoor kunnen zorgen dat het slachtoffer geen mogelijkheden meer heeft om via het strafrecht de restschade te verhalen.

CONCLUSIE

Ondanks de kritische noten laat de regering zich er niet van weerhouden de slachtofferrechten verder uit te breiden. Er bestaat inmiddels een palet aan slachtofferrechten en daar komen mogelijk de nieuw voorgestelde maatregelen in de toekomst bij. Hebt u vragen op het gebied van slachtofferrechten in relatie tot bijvoorbeeld uw Veilige Publieke Taak? Neem dan contact op met Jasper Overtoom van BSA, via telefoonnummer 079 – 7507123.

¹ compenseert slachtoffers met ernstig psychisch of fysiek letsel, wanneer zij hun schade niet vergoed krijgen.
² biedt gratis juridische, praktische en emotionele ondersteuning aan slachtoffers, getuigen of nabestaanden na een misdrijf, verkeersongeluk of calamiteit.